

«Contra spem spero!» Лесі Українки як світоглядна декларація сильної, вольової особистості

На початку 1893 року у Львові виходить перша збірка поезій Лесі Українки **«На крилах пісень»**. За оцінкою Франка, збірка стала найважливішим поетичним здобутком української оригінальної літератури за 1892 рік. До видання ввійшли цикли «Сім струн», «Зоряне небо», «Сльози-перли», «Подорож до моря», «Кримські спогади» та окремі поезії, не об'єднані в цикли.

Збірка перейнята мотивами стоїчної боротьби з долею, закликами до самопожертви, до служіння народові.

Стоїцизм — напрям античної філософії, який вимагав свідомого підкорення людини панівній у світі необхідності та приборкання своїх пристрастей.

Мотиви стоїчного протистояння набували поширення у творчості Лесі Українки, яка з раннього дитинства була змушена боротися з тяжкою недугою. У збірці авторка використовує риторичні фігури безпосереднього звертання до адресата — України, народу, рідного краю. Знаходимо традиційні для нашого письменства образи тяжкого шляху й колючих тернів на ньому, негоди і *«темної ніченьки»*, провідної зорі й омріяної *«волі гожої»*.

Основне життєве і творче гасло поетеси втілено у вірші **«Contra spem spero!»** із першої збірки.

1890 р. у листі до брата Михайла поетеса згадує цей твір і характеризує обставини життя, під впливом яких написала його: *«Любий Миша! (Я воскресла!) От і знов беруся здійсмати «сізіфовий камінь до гори!» Позволь мені при сій нагоді навести тобі цитату з мого нового безнадійно-надійного вірша... Моє оце двомісячне лежання у липких кайданах було зовсім надаремнісінько, отак-таки зовсім надаремно! А прибиток хіба тільки той, що тепер знову ходжу на двох милицях, що болять ноги в ступнях»*.

Обраний для заголовка твору латинський вислів Овідія — **«без надії сподіваюсь»** — асоціюється зі зраненням, але нескореним воїном. Подібно до нього поетеса свідомо свого покликання й того шляху, яким

доведеться йти: тут її чекають не розквітлі троянди, а немилосердні терни.

За **тему** твору поетеса взяла роздуми про негаразди в житті та власні сподівання на краще.

Головною **ідеєю** вірша є утвердження незламності духу людини, активної життєвої позиції. У творі ліричну героїню можна ототожнити з Лесею Українкою. Окрім переживань авторки, наявна суспільна проблематика: у задушливій імперській атмосфері впадати в безнадію чи таки сподіватися, діяти? Ці запитання були актуальними в добу поразки народницького руху, зневіри, розгубленості багатьох інтелігентів.

Рід: лірика.

Різнovid: філософська, медитативна.

Літературний напрям: неоромантизм.

Ознаки: прагнення поєднати ідеал із дійсністю, увага до чуттєвої сфери людини, емоційно-інтуїтивне пізнання світу, піднесення постаті визначного героя, усвідомлення індивідуальної та суспільної свободи.

Складається вірш із **9 чотирирядкових строф**, катренів:

1 — окреслення теми;

2 – 7 — утвердження волі до боротьби;

8 — зміна настрою;

9 — віра в перемогу, надія на майбутнє.

Твір починається з риторичного звертання ліричної героїні:

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!

То ж тепера весна золота!

Авторка заперечує сум і безнадію. Цей мотив пройде крізь усю творчість письменниці: людина стає сильною, коли збагне свій обов'язок, моральну відповідальність перед народом. Леся Українка обирає шлях віри, надії, життєвої активності.

Перші строфи вірша сприймаються як вибух протесту проти потьмарення молодих літ сумом, центральний образ цих двох строф — «весна золота».

Бунт проти обставин виражають **оксиморони** — літературно-поетичні прийоми, що полягають у поєднанні протилежних за змістом, контрастних понять, які спільно дають нове уявлення. Наприклад, «крізь сльози сміятись», «серед лиха співати пісні», «без надії сподіватись».

Художні засоби:

• **епітети:** «хмари осінні», «весна золота», «молодії літа», «думи сумні», «вбогім сумнім перелозі», «барвисті квітки», «сльози гіркі», «кора льодовая», «гора крута крем'яная», «довга нічка», «зірка провідна»;

• **метафори:** «владарка темних ночей»;

• **звертання:** «гетьте, думи, ви хмари осінні!»; «геть, думи сумні!».

Інтонацію утвердження авторської настанови посилює **анафора**, тобто єдинопочаток, «буду».

Особливо привертає увагу мотив сили гарячих сліз, які розтоплять льодову кору, дадуть життя квітам, що свідчать про прихід весни, перемогу віри над безнадією й сумом.

На протигагу реалістам із їхнім культом розуму неоромантики вважали, що чисте, щире, сильне почуття може допомогти пізнавати світ і змінювати його на краще.

У п'ятій строфі по-новому розкривається мотив виснажливої боротьби.

Сізіф — цар давньогрецького міста Ефіри, відомий спробою уникнути смерті, за що був покараний богами. Сізіф мусив викотити на гору важкий камінь і скотити його до підніжжя з іншого боку. Та щоразу, коли Сізіф досягав вершини, камінь падав назад і роботу доводилося починати заново.

В античному міфі Сізіф був уособленням нескінченної марної праці й приреченості, а Леся Українка переносить акцент на героїзм борця.

Шоста строфа змальовує ситуацію, у якій лірична героїня намагається подолати гніт обставин. Символічний образ темної ночі посилюють епітети «довга», «невидна».

Героїня не скоряється ночі, а шукає ясну зірку, тобто силу, що протистоїть темряві. Це символ того ідеалу, у перемогу якого вірить Леся Українка.

Сьома строфа завершує твір як цілісну структуру, це емоційний підсумок попередніх строф.

У вірші «Contra spem spero!» виявились особливості художнього бачення Лесі Українки, її життєва концепція як мисткині, наділеної тонкою душею, і водночас героїчної особистості.

Contra spem spero!

*Гетьте, думи, ви, хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?*

*Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!*

Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.

І від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая, міцна,
Може, квіти зійдуть – і настане
Ще й для мене весела весна.

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

В довгу, темную нічку невидну
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть думи сумні!